

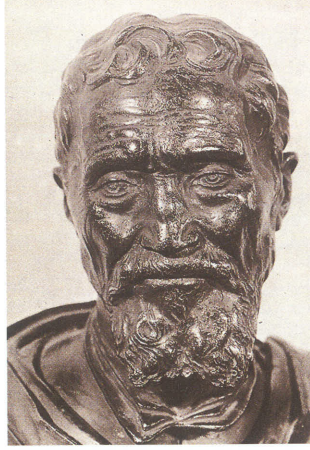
KÜÇÜK S İLE BAŞLAYAN SANAT

Tercihimiz doğrultusunda kitaplar alma alışkanlığımız genellikle üniversitede başlar. Bu ilk tanışıklık yıllarıyla aramızdaki uzaklık büyüdükçe, okuduklarımızın da belleklerimizde kalma süresi daralıyor. Şimdilerde, raflardaki konumu hiç değişmeyen eserleri hızla geçip yeniler standına yöneliyoruz. Oysa, her kitabın hayatımızdaki yeri onları okuduğumuz zamanla örtüşmüyor. J.M. de Vasconcelos'un "Şeker Portakalı"nı bir çocuğunuz olduktan sonra tekrar okumak gibi veya tüm toplumsal gerekleri yerine getirip, huzurlu evinizden huzurlu işinize gidip gelme rutininde -ve mevsim bahar da değilken- içimizde yine de bir şeylerin eksikliğini hissettiğimizde Oğuz Atay'ın "Tutunamayanlar"ı'nı tekrar okumak gibi.

Kimi de yıllarla hiç gündemimizde olmayan aşikar bir kitabın sayfalarını çevirmekte biraz geç kalırız. E.H. Gombrich'in "SANATIN ÖYKÜSÜ" sanırım çoğumuz için bunlardan biri. Kitap çağımızın en yetkili bir sanat tarihçisinin özellikle safleştirilmiş basit dille anlatımı ve Bedrettin Cömert'in pırl pırl bir çevirisiyle sunuluyor. Bu kitap baştan beri ve tüm dünyada sanatla barış anlamını taşır.

Ülkemizde olduğu gibi sanatın bir çeşit kültürel üstüngörü özelliği gerektirdiğine inanılarak veya inandırılarak, seçkin bir kesime özgü kabul edilmesinin yanlışlığını anlatır: "Sanat tarihini biraz bilen bir kimse bir sanat yapıtını gördüğünde kendini ona verecek yerde, aklında, o yapıta yakışacak etiketi aramayı yeğler. Rembrandt'ın bir yapıtını görünce, bilgiç bilgiç kafasını sallar, "Nefis bir chiaroscuro!" çektikten sonra bir sonraki tabloya geçer. Bu tehlikeli sanat züppeliği ve sözde kültür üzerine düşüncelerimi içtenlikle söylemek istiyorum: ...Bir tabloya kız oğlan kız bir bakışla bakmak ve onda bir keşif yolculuğunun serüvenine atılmak, evet çok daha çetin ama çok daha doyum veren bir iştir."

Sokaktaki insanın eve dönerken markete uğradıktan sonra bir sergi salonunu elinde alışveriş poşetiyle gezebilme yetisini(!) vurgular. Gombrich, bir sanat eserinin görkemini, biz sıradan insanları ürkütmesini veya bu ürküntüyle eserlere karşı duyduğumuz alaycı bir düşmanlığı büyütmesini engellemek istemiştir. "Bir tablo veya bir heykelden zevk almanın yanlış yolları olduğuna gerçekten inanmıyorum." diyor Gombrich "Beğeni öğrenilemez ama geliştirilebilir" Yani sanatın eğitimi de kendi içinde saklı, hayat gibi.

Yine de, bir esere bakarken önüne geçilmesi gereken birkaç ön yargı ve küskünlüğe henüz kitabın girişinde dikkat çeker: "Hoşa giden ve etkileyici konulara duyulan eğilim, eğer bizi daha az çekici konulara yadsımaya sürüklerse bu durum gerçekten önemimizi kapayabilir (Rubens, ressamın oğlu, 1960 Viyana. Dürer, ressamın annesi, 1514 Berlin). Bir tablonun güzelliği onun konusunun güzelliğinden gelmez. Bazıları ise sanatçının nesnelere oldukları gibi betimleme-deki becerikliliğine hayran kalıyor ve gerçek gibi görünen yapıtları yeğliyor. Görünen dünyayı olduğu gibi resmetmedeki sabır ve yeteneğin kuşkusuz övülmesi gerekir. 'Gerçek' tabloları yeğleyen kimseleri iten şey, modern bir çağa, yani sanatçının daha iyi yapacak yetenekte olması gereken bir çağa ait oldukları için doğru çizilmemiş saydıkları yapıtlardan kaçınmalarıdır" diyor ve ayrıca, sanatçının tercihinin, eserlerin yapıldığı zaman içinde değerlendirilmesinin ve gelişiminin önemini hatırlatıyor.

Ve son olarak bir sanatçının eserini beğenilme kaygısının çok uzağında, tam olarak kendisi için ve eseriyle arasındaki bir çeşit anlaşmayla resmettiğini anlatır: "Bizlerin önemseydiği 'güzellik' ve 'ifade' kavramlarının sözünü sanatçılar çok seyrek ederler. Sanatçının eserini tasarladığında ve bitirdiğinde kendine sorduğu şeyi söze dökmek çok zordur... Belki o her şeyin 'tamam' olup olmadığını kendine sorduğunu söyleyebilir." diyor yazar ve bunu evimizi döşerken veya bir çiçeği vazo içinde düzeltirken duyduğumuz "işte şimdi tamam" ile örnekliyor. Çünkü Gombrich, sanatçının ve eserinin, karmaşıklık ve yargıdan uzak; yalın ve sınırsız ama çok coşkulu ve içten bir insancılıktan ibaret olduğunu bilmektedir. Bununla bağlantılı olarak, sanatçı ve eseri arasındaki bu çok özel ilişki ile ekonomik kaygılar doğrultusunda bir tür sipariş üzerine hayat bulan eserlerle ilgili bir gerçeği ifade ediyor: "Şimdi müzelerin duvarlarını süsleyen tabloların ve galerilerde yer alan heykellerin çoğunluğu hiç de sanat yapıtı olarak sergilenmek için yapılmamıştır. Sanatçının kafasında varolan belirli bir amaç ve belirli bir neden sonucu ortaya konulmuşlardır."

"Sanat" adı verilen bir şey yoktur aslında, yalnızca sanatçılar vardır... Yine de bu etkinlikleri sanat diye tanımlamakta hiçbir sakınca yok, yeter ki bu sözcüğün, yer ve zamana göre birbirinden değişik anlamlara gelebileceği unutulmasın ve günümüzde neredeyse bir korkuluk veya tapınç aracı haline gelen ve büyük S ile başlayan Sanat'ın varolmadığının bilincinde olunulsun."